

P. 1 - INSTITUȚII ȘI INSTITUȚIONALIZĂRI ÎN PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ȘI ISTORIOGRAFICĂ

Ionuț-Constantin Isac, CSI dr., Academia Română, Institutul de Istorie "George Barițiu" –
Departamentul de Cercetări Socio-Umane

Societatea și instituțiile ei în ființa istorică. O revizitare a metafizicii lui Lucian Blaga

Rezumat

Comunicarea noastră își propune o nouă lectură a metafizicii istoriei elaborate de Lucian Blaga, privitoare mai ales la interpretarea istoriei și culturii civilizației umane din unghiul relației societate-instituții. Presupoziția de la care pornim, parțial convergentă intențiilor explicite ale lui Blaga, este aceea că ipoteza metafizică reprezintă un imbold inedit pentru reinterpretarea istoriei. Viziunea metafizică blagiană asupra istoriei rămâne de interes actual prin perspectivele interdisciplinare pe care le deschide. Dacă, din unghiurile epistemo-metodologic, cultural-antropologic și meta-istoriografic ea se identifică drept o matrice hermeneutică interdisciplinară marcată de relativitate, pe plan metafizic ea reprezintă o proiecție în „absolutul” misterului care marchează funciar destinul în lume al omului și colectivităților. Perspectiva metafizică reorientează conștiința cercetătorului reflexiv spre un mod neuzual de a gândi acel „dincolo” transcendent (altminteri insesizabil). Reamintim că în viziunea lui Blaga omul „deplin” (care este „omul istoric”) constituie așa-numitul „tip sau model ontologic II”, viețuitor în orizontul misterului și pentru revelarea acestuia. În lucrarea *Ființa istorică*, societatea (ca rezultatul unei agregări specifice a oamenilor în „modul de a exista în orizontul misterului și pentru revelare”), respectiv instituțiile acesteia sunt supuse acțiunii factorilor stilistici ai inconștientului, variabili de la un spațiu geografic la altul și de la un timp istoric la altul. Astfel, conform criteriului acțiunii anumitor factori stilistici inaparenți, Blaga întreprinde o paralelă interesantă între evoluția instituției supreme de putere în Roma Antică (monarhie vs. republică) în ultimele decenii î.Chr., pe timpul lui Iulius Caesar, Marcus Antonius și Octavian Augustus, și instituția domniei în Țările Române la sfârșitul sec. al XVII-lea și începutul sec. al XVIII-lea, pe timpul lui Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu. Concluzionând, în urma analizei acestor exemple, afirmăm că, în opinia noastră, provocarea contemporană a (re)scrierii istoriei din unghiul relevanței sporite pentru comunitatea academică și „marele public” își găsește în lucrarea lui Blaga resurse valoroase, practic inepuizabile.

Mihai Handaric, conf.univ.dr., Universitatea "Aurel Vlaicu" Arad, Facultatea de Științe
Umaniste și Sociale – Secția de Teologie Penticostală Didactică

Familia, prima instituție iudeo-creștină: o perspectivă istorică, sociologică și teologică

Rezumat

Familia traversează o criză profundă de identitate. Se reîncearcă redefinirea ei. În această lucrare vom analiza instituția familiei din perspectiva tradiției iudeo-creștine. În Vechiul Testament familia este prezentată ca prima instituție umană (Geneza 2:18-24). Vom urmări aspecte legate de monogamie, poligamie, egalitatea sexelor, consimțământul liber al soților. Folosim o abordare multidisciplinară: istorică, sociologică și teologică. Istoric vom privi comparativ evoluția familiei

în culturile: mesopotamiană, egipteană, greacă și romană, pentru a observa similarități și diferențe de perspectivă. Vom observa că modelul familiei monogame este majoritar în Egipt. Pligamia era o excepție. În Codul lui Hamurabi este asumată căsătoria monogamă. În cultura greacă și romană se practica monogamia. Despre relațiile de familie în cultura romană, vom analiza aspecte ale epocii arhaice, clasice, postclasice și iustinieni. În perioada iustiniană a fost eliminat dreptul de viață și de moarte asupra fiilor, și datorită adoptării creștinismului. Căsătoria era condiționată doar de consimțământul liber al soților. Vom analiza în ce măsură, din perspectivă sociologică, natura umană ca ființă socială confirmă sau infirmă modelul iudeo-creștin.

Westermarck a demonstrat că forma inițială de atașament sexual a fost monogamia. Familia este prezentă în toate orânduirile, la toate popoarele și în toate perioadele istorice. Din perspectivă teologică, vom discuta despre inițiatorul familiei (Yahweh), nevoia existențială a omului (Gen 2:18), cele două genuri (Gen 1:27). Poligamia este privită ca o abatere de la modelul monogam. Lameh este primul bărbat care și-a luat două neveste (Gen 4:19-24). Însă excesele sale în relațiile sociale sunt demonstrate și de violența sa și de tendința de a-i domina pe semeni (Gen 4:23). Familia monogamă este susținută și în Noul Testament. Hristos condamnă divorțul (Matei 5:31-32; 19:4-9). Pavel susține căsătoria monogamă ca o condiție pentru hirotonisirea unui episcop (1Tim 3:1-7). Familia este folosită în tradiția creștină și ca paradigmă a unirii spirituale în procesul mântuirii. Biserica este prezentată ca mireasa lui Hristos (Efeseni 5:22-32).

Cuvinte cheie: Familia, prima instituție, tradiția iudeo-creștină, istorie, sociologie, teologie

Enache Tușa,

Rolul instituțiilor publice în dinamica socială și în modernizarea Dobrogei

Rezumat

(lipsă)

Andrei Pogăciaș, dr., cercetător independent

Instituția militară în Moldova și Țara Românească în perioada fanariotă: realități locale și relatări externe

Rezumat

(lipsă)

Mircea Măran, dr., Școala de Studii Înalte pentru Educatori și Medicină, Vârșeț, Serbia

Instituții cu caracter românesc în Serbia

Rezumat

Instituțiile românilor din Banatul sârbesc erau limitate până la începutul perioadei postbelice în cea mai mare parte la cele școlare și la Biserica Ortodoxă Română, cărora li se pot adăuga unele instituții economice cu caracter local, precum institutele de credit și economii, existente în câteva localități. Începând cu anul 1945, noul regim comunist care a preluat puterea în Iugoslavia, pornind de la sloganul „frăție și unitate”, s-a străduit să instituționalizeze activitatea minorităților

naționale (a așa-numitelor „naționalități”) din cadrul acestui stat, pentru a crea imaginea unui stat care se îngrijește de toți cetățenii săi, indiferent de apartenența etnică. Din acest motiv, statul a înființat și a sprijinit financiar instituțiile minoritare de pe teritoriul său, printre care și pe cele ale românilor din Banatul sârbesc (Voivodina). În acest sens, amintim, printre altele, faptul că în anumite perioade au funcționat astfel de instituții cu caracter românesc, ca persoane juridice separate, precum Casa de Presă și Editură „Libertatea” din Vârșeț (mai târziu transferată la Panciova, instituție care există și azi), Liceul Român din Vârșeț (1948-1956), Teatrul Popular Român din Vârșeț (1948-1956). În cadrul altor instituții, înființate de stat, se desfășurau și diferite forme de activitate cu caracter național românesc, în special școlile generale, secundare și superioare în care se desfășura învățământul în limba română, redacția în limba română a Radio Novi Sad (începând cu anul 1949) sau TV Novi Sad (din 1975), cât și, mai recent, numeroase redacții ale posturilor de radio și TV locale, case de cultură în aproape toate localitățile în care trăiește populația românească. Începând cu ultimul deceniu al secolului al XX-lea și în special la începutul secolului XXI, pe lângă întoarcerea B.O.R. în viața publică, apar o serie de instituții noi în care se desfășoară diferite activități culturale cu caracter românesc, printre care Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina ș.a.

Salanțiu Tudor, cercet., dr.

Criza instituțională în contextul globalizării

Rezumat

Această lucrare prezintă un punct de vedere critic asupra modelului contemporan de dezvoltare a tiparurilor de interacțiune internațională. Obiectivul articolului este să definească implicațiile pe care le aduce rolul agentului în structuri și dezvoltarea tiparurilor comportamentale ale actorilor internaționali. Pentru a oferi un cadru teoretic cât mai coerent asupra relației dintre structură-agent, tematica aleasă este prezentată prin confruntarea dintre instituționalism și teoriile de politică internațională. Subiectele propuse pentru a oferi nota critică demersului sunt redată prin abordarea alegerilor raționale și teoria regimurilor. Astfel, primul subiect, cel al alegerilor raționale, evidențiază legătura dintre instituții și variabilele analitice care configurează procesele decizionale. Al doilea subiect, cel al teoriei regimurilor, aduce în prim plan rolul comportamentelor manifestate de actori în formarea grupurilor.

Prin urmare, o definiție critică asupra dezvoltării istorice a tiparurilor de interacțiune internațională trebuie să determine caracteristicile structurale care conduc la menținerea în timp a anumitor comportamente sociale. În contextul confruntării teoretice urmărite, construcția unei definiții critice nu este o abordare integrativă a subiectelor prin tema abordată. Mai degrabă, este o formulă bazată pe colecția de complementarități a rolului pe care instituțiile le-au avut în timp asupra dezvoltării dinamicilor internaționale. Așa cum vom arăta în lucrare, deși există numeroase puncte care pot fi considerate similare între diferite perioade istorice, adeseori diferențele tind să fie îndreptate spre fenomenele colective care depășesc problematica de referință.

Melinda Gabriela Keresztes, drd., Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca, Școala doctorală Istorie. Civilizație. Cultură

Arad's middle school amid Franciscan and Habsburg pedagogical influences between 1745-1867(Gimnaziul din Arad la interferența influențelor pedagogice franciscane și habsburgice între anii 1745-1867)

Abstract

This paper attempts to analyse the manner in which Arad's middle school functioned between 1745-1867. This subject will be explored through two different lenses: The first part will focus on how the middle school performed during the period in which it was under the administration of the Franciscan counsel, after which it fell under Habsburg rule. In this regard, we seek to identify the support system from which the middle school benefited to function. Thus, we will inquire into whether the Franciscans, then the Viennese authorities as well as the local ones, have financially supported the development of this school. Moreover, we shall analyse whether the educational laws, those from 1777 and 1806, have influenced the development of Arad's middle school.

In the second part of the paper, we shall apply anthroponymy as a research method, which shall help uncover the number of ethnically Romanian students and teachers, as well as others, who were enrolled in this school. The study will not limit itself to only this method but will attempt to compare the rule of the Franciscans and the Habsburgs in regard to Arad's middle school. Thus, it will try to identify the particularities and the similarities present during the time when the middle school was under the Franciscan counsel, and then, eventually under Habsburg's influence.

Mircea-Gheorghe Abrudan, CSIII dr.,Academia Română, Institutul de Istorie "George Barițiu" Cluj-Napoca

Episcopia „neunită din Ardeal” între 1761 și 1848: situația juridică și canonică, sediul și aparatul administrativ

Rezumat

Dizolvată în urma Unirii religioase cu Biserica Romei (1700), semnată de mitropolitul Atanasie Anghel și de o parte însemnată a clerului ardelean, instituția ecleziastică centrală a ortodocșilor din Transilvania și-a încetat oficial existența vreme de șase decenii. Episcopia a fost refăcută în urma mișcării de dezrobire religioasă condusă de călugărul Sofronie de la Cioara între anii 1759-1761. Într-o primă fază, Curtea de la Viena le-a acordat ortodocșilor ardeleni o toleranță limitată și i-a pus sub autoritatea episcopului Dionisie Novacovici de la Buda, situația juridică a structurii instituționale centrale a „neuniților” rămânând una incertă. Aceasta se va limpezi în anii 1782-1784 prin intervenția împăratului Iosif al II-lea, care permite refacerea de jure a eparhiei și o subordonează Mitropoliei Carlovițului. Pe parcursul deceniilor următoare episcopia se consolidează instituțional și juridic, iar sediul i se stabilește inițial în satul liber regesc Rășinari, apoi în orașul săsesc Sibiu, unde va funcționa oficial începând cu anul 1811, când în fruntea ei a fost numit preotul celib Vasile Moga din Sebeș, acesta având o păstorire de 35 de ani. Comunicarea mea va prezenta mai întâi evoluția instituțională a episcopiei pe baza legislației civile și canonice bisericești, urmărind apoi sedentarizarea centrului eparhial și funcționarea aparatului administrativ-bisericesc central și regional.

Anda-Lucia Spânu, CSII dr., Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu

Influența austriacă și austro-ungară asupra arhitecturii militare a Sibiului

Rezumat

O dată cu înfrângerea turcilor de către austrieci la sfârșitul secolului al XVII-lea, Transilvania devine Mare Principat în cadrul Imperiului Habsburgic, cu capitala la Sibiu. Începând cu 1688, până în 1918, Comandamentul Militar al Transilvaniei a avut sediul la Sibiu. Sosirea oficialităților imperiale a dus la extinderea orașului, prin extinderea zonelor urbane, apărând noi cartiere dincolo de zidurile cetății. De-a lungul perioadei în care Sibiul a făcut parte din Imperiul Austriac și Monarhia Dualistă, au avut loc transformări arhitecturale importante, s-au restaurat fațade ale clădirilor existente și s-au construit altele în stil baroc, s-au construit biserici aparținând mai multor culte și au fost ridicate clădiri mari, impunătoare, unele private, dar mai ales destinate autorităților administrative și militare. În evenimentele din 1848-1849, Sibiul a fost scena ciocnirii armatelor revoluționare și contrarevoluționare, dar și-a revenit la scurt timp după. Evoluția incontestabilă dintre a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale următorului veac, în domenii precum sănătatea, igiena, asistența socială, dar și în știință, artă și educație, viața religioasă și culturală, este direct legată de prezența oficialilor și soldaților habsburgi în oraș.

Armata era înțeleasă ca supranațională – nu multinațională – , iar clădirile militare au jucat un rol important, deoarece au fost construite în număr mare în întreaga monarhie / întregul imperiu. Administrația militară a fost împărțită în 16 comenzi militare teritoriale. Sibiul a fost reședința Corpului 12 de Comandă. În 1914, orașul avea în jur de 20 de facilități militare, inclusiv cazărni, depozite, centre de antrenament și un spital de garnizoană.

Această lucrare își propune a scurtă analiză a clădirilor militare construite în orașul transilvănean Hermannstadt, a doua garnizoană ca mărime și importanță după Viena, pentru a evidenția influența austriacă și austro-ungară asupra arhitecturii Sibiului.

Ela Cosma, CSI dr., Academia Română, Institutul de Istorie "George Barițiu" Cluj-Napoca

Avram Iancu și instituționalizarea justiției românești în Ardeal (4 martie 1849)

Rezumat

Într-o proclamație puțin cunoscută adresată către locuitorii prefecturii *Auraria Gemina* (Câmpeni, 4 martie 1849), prefectul Avram Iancu prefigurează, în mod teoretic și practic, țelul și crezul testamentului său din 1850, fericirea națiunii române. După explicarea în viziune proprie a unor termeni juridici în limba română (*dreptatea* și *judecata*, ca izvoare de *fericire obștească* și *bunăstare obștească*), Iancu promovează *rândul bun* (buna rânduială) și *ascultarea legilor* în mijlocul moșilor. Totodată, el definește atât responsabilitatea *judecătorilor*, cât și scopul *judecătoriilor* de a împărți dreptatea și de a înfrâna fărâdelegea. Apoi prefectul general circumscrie competențele primelor două instanțe de judecată (scaunele sătești și magistratul orașului Câmpeni). Prin numirea lui Iosif Sterca Șuluțiu ca „jude primar din Câmpeni” instituie și organizează - pentru scurtă vreme, dar pentru prima oară în istoria românilor ardeleni - justiția românească în teritoriul prefecturii *Auraria Gemina* din Țara Moșilor, armonizând vechile instituții de drept cutumiar românesc (scaunele sătești de judecată) cu principiile promovate de

jurisprudența europeană modernă (libertatea-egalitatea-fraternitatea, egala îndreptățire a tuturor națiunilor din Ardeal).

Lorand L. Mádly, CSII dr., Academia Română, Institutul de Istorie "George Barițiu"
Cluj-Napoca

Dispute de drept constituțional din anii premergători acordului dualist: cazul lucrării lui Wenzel Lustkandl privind dreptul constituțional ungar

Rezumat

În cursul discuțiilor din anii regimului liberal privind căile de soluționare a diferendului constituțional cu Ungaria, care reprezenta una dintre marile probleme ale Imperiului Habsburgic, alături de planul politic un rol important au căpătat disputele din jurul interpretării unor norme de drept mai vechi, chiar din secolele anterioare. Acestea au fost purtate de către reprezentanți politici sau de specialiști mai mult sau mai puțin implicați în aceste demersuri de ordin politic. În principal era vorba despre interpretările aduse unor documente fundamentale istorice, precum Diploma leopoldină ori Sancțiunea Pragmatică, dar se recurgea și la abordarea unor documente mult mai vechi în susținerea unei poziții de sine stătătoare a Ungariei sau a unei perspective centraliste prin prisma Vienei. În toate aceste dispute un rol important revenea statutului constituțional al Transilvaniei care, conform reglementărilor fundamentale istorice era un Mare Principat având Dietă proprie, statut care era contestat de unioniștii maghiari care o vedeau ca o parte integrantă a Ungariei istorice care trebuia să aleagă deputați în Dieta de la Pesta și nu în Dieta proprie și în Senatul imperial. În cadrul acestor dispute derulate mai intens până în momentul realizării pactului dualist, tratatul de drept constituțional ungaro-austriac „reprezentat istorico-dogmatic“ al juristului Wenzel Lustkandl (1863, 498 p.), scris într-o manieră destul de echidistantă, dar în spirit centralist, a provocat vii reacții din partea juriștilor și politicienilor maghiari care au răspuns cu lucrări aproape la fel de voluminoase. Răspunsul principal a fost dat de însuși Ferenc Deák în lucrarea sa „adaosuri la dreptul public ungar“ în care a încercat să contraargumenteze punctual aserțiunile lui Lustkandl (1865, 188 p.), efortul său fiind însoțit de lucrări mai ample sau mai scurte ale altor juriști maghiari.

Prezentarea de față dorește să ilustreze atât atmosfera perioadei în care au avut loc aceste dispute juridice, cât și ideile principale sau curente de interpretare a legilor care erau promovate de către ambele părți în cadrul acestora, subliniind importanța care era acordată în epocă dreptului istoric și interpretării documentelor cu rang constituțional care au fost emise în diferite epoci istorice.

Corneliu Beldiman, Muzeograf, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna

Onisifor Ghibu – savant, educator, militant român. 140 de ani de la naștere (1883 – 2023).

Proiecte aniversare ale muzeului național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe

Rezumat

Savant transilvănean de marcă, născut la 31 mai 1883 în Săliștea Sibiului, personalitate complexă a științei și culturii românești, actant și martor al istoriei secolului al XX-lea, Făuritor de Țară, traversând cu dârzenie neclintită șapte regimuri sub vicisitudini greu de perceput astăzi,

și cu atâta greu și amar înfruntate de către cei implicați, solid spirit enciclopedic, cu o impresionantă producție publicistică, având contribuții majore în diverse domenii, de la pedagogie (pusă de el pentru prima dată pe baze militante, în slujba ridicării Neamului prin învățatură), la filosofie, istorie, istoria bisericii, organizarea învățământului național și a instituțiilor culturale transilvănene, publicistică militantă și culturală, activitate politică, memorialistică etc., ONISIFOR GHIBU a făcut parte dintre membrii Generației de Aur care au trăit și luptat în efervescenta creatoare a epocii de prefigurare și apoi de înfăptuire a Unității Naționale la 1 Decembrie 1918, numărându-se printre Corifeii Marii Uniri. Onisifor Ghibu – un OM care a trăit exemplar, muncind și luptând continuu, fără descurajare în fața vicisitudinilor de tot felul, pentru binele Neamului său, așa cum îi era dat prin însuși numele pe care îl poartă (gr. Onisiforos = „Cel de folos, care aduce folos”) pe care l-a onorat cu asupra de măsură. Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni a elaborat și derulează în 2023 două proiecte.

Proiect:

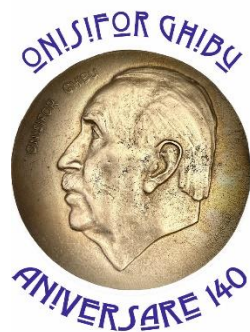
Onisifor Ghibu – Aniversare 140 (1883 – 2023): Omul, activitatea, opera, moștenirea, memoria

Proiectul „Onisifor Ghibu – Aniversare 140 (1883 – 2023): Omul, activitatea, opera, moștenirea, memoria” își propune cunoașterea detaliată și readucerea în actualitate a aspectelor vieții și operei marelui savant, dar și a valențelor moștenirii sale științifice și culturale, ca și potențarea memoriei realizărilor sale. Inițiator și responsabil: muzeograf Corneliu Beldiman. Un bun prilej este oferit în anul 2023 de împlinirea a 140 de ani de la nașterea marelui savant român (31 mai 1883). Cu această ocazie sunt planificate, în cursul lunilor mai și iunie, mai multe manifestări aniversare publice (evocări, comunicări, prezentări de materiale video, expoziții, emiterea și distribuirea diplomelor aniversare, imprimare ștampilate cu ștampila ocazională aniversară realizată de Asociația Filateliștilor din jud. Sibiu etc.) la: Biblioteca Metropolitană, București – 31 mai 2023 (încheiat); Muzeul „Casa Mureșenilor”, Brașov – 26 mai 2023 (încheiat); Colegiul Național „Andrei Șaguna”, Brașov – 14 iunie 2023; Salonul Național de Filatelie de la Sibiu – 16 iunie 2023.

Proiect:

Onisifor Ghibu – Aniversare 140 (1883 – 2023): Digitizarea operei editate - Ghibu_Digital

1883-2023 • ANIVERSARE • 140

GHIBU DIGITAL
DIGITIZAREA OPEREI EDITE

Proiectul „Onisifor Ghibu – Aniversare 140 (1883 – 2023): Digitizarea operei edite – Ghibu_Digital” are ca obiectiv digitizarea sistematică a operei edite a lui Onisifor Ghibu, ca și reunirea într-o singură sursă de tip portal / instrument de lucru a publicațiilor deja digitizate. Opera edită însumează circa 100 de cărți și broșuri și circa 1500 de studii și articole, publicate în volume, ziare și reviste. Este vorba de opera antumă (1903-1944) și de cea postumă (1974-2009). Inițiator și responsabil: muzeograf Corneliu Beldiman. Diseminate în diverse biblioteci și colecții, aceste publicații sunt în prezent parțial accesibile în formatul digital cu toate avantajele sale. Digitizarea începe cu publicațiile din Biblioteca Onisifor Ghibu, aflate în colecția doamnei Irina Cristescu din București, strănepoata savantului; domnia sa a acceptat cu multă amabilitate colaborarea în proiect și a pus cu sollicitudine la dispoziție volumele și broșurile respective, multe dintre ele greu de găsit și având dedicațiile, adnotările și chiar unele corecturi ale autorului. Proiectul își propune digitizarea și încărcarea pe o pagină web dedicată a publicațiilor din Biblioteca Ghibu/Colecția Cristescu, însumând circa 100 de titluri și peste 7000 de pagini. În cursul anului 2023 se preconizează procesarea și încărcarea a 50 de publicații diverse (cărți, broșuri, articole și studii). Pentru început, 27 de publicații (circa 1300 pagini) sunt gata de încărcat pe pagina web a proiectului (mai 2023). Ele vor putea fi accesate și pe pagina web a proiectului, administrată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (în construcție).

<https://www.mncr.ro/>;

[https://muzeu.mncr.ro/index.php/expo/personalitati](https://muzeu.mncr.ro/index.php/expo/personalitati;);

https://www.facebook.com/mncro/?locale=ro_RO

<https://onisiforghibu.ro/>

Nicolae Teșculă, dr., Muzeul de Istorie Sighișoara

Din istoria școlii confesionale ortodoxe din Sighișoara în secolul al XIX-lea. Învățătorii

Rezumat

Sighișoara era în secolul al XIX-lea a fost un important centru școlar. Se remarcă existența Gimnaziului Evanghelic, atestat documentar în urbe încă din anul 1522. Aici, calitatea procesului de învățământ era una ridicată, grație educației corpului profesoral, școlit în universități protestante din mediul german. O istorie mai puțin cunoscută în literatura de specialitate este cea a Școlii confesionale ortodoxe din vechiul burg medieval, înființată în anul 1824. Aici, pe parcursul secolului al XIX-lea avem de a face cu o creștere atât cantitativă a personalului didactic, cât și a elevilor. De la un post de învățător la începutul veacului se vor ajunge la trei posturi, ceea ce demonstrează atât creșterea demografică a comunității românești, cât și evoluția economică ascendentă a acesteia. De asemenea, de la un învățător, care făcea câteva luni cursuri de pregătire se va ajunge la învățători cu studii superioare absolvenți ai

Institutului Teologic din Sibiu, ceea ce a avut efecte benefice asupra procesului de învățământ. În ciuda dificultăților, a salariilor mici, a ingerințelor tot mai accentuate ale oficialităților statale, mai ales după instaurarea dualismului, Școala confesională ortodoxă va pregăti elevii comunității românești din urbe, contribuind la reducerea analfabetismului și la ridicarea unei noi generații, mult mai activă în domeniul economic, social și cultural, în prima jumătate a secolului XX.

Preocuparea pentru dezvoltarea școlii va fi una constantă în rândul preoților ortodocși din Sighișoara, implicarea va fi una directă și activă, mai ales că doi dintre preoți, Demetriu Moldovan și Ioan Muntean au condus ani buni destinele acesteia. Ei s-au preocupat de organizarea școlii, conform normelor legislative ale epocii și au organizat concursuri cu scopul de a aduce cei mai buni învățători, au organizat reuniuni învățătoresți cu scopul de a perfecționa din punct de vedere didactic învățătorii, astfel încât pregătirea elevilor să fie tot mai bună și mai performantă.

Horățiu Bodale, Dr., Muzeul de Istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca

Mecanismele de selecție a alumnilor trimiși la Roma de către Biserica Română Unită, în a doua jumătate a secolului XIX

Rezumat

Ideea latinității completată de dorința Bisericii Greco-Catolice din Transilvania de a forma viitori prelați la universitățile pontificale, a făcut ca începând de la jumătatea secolului XVIII, numeroși tineri să fie călăuziți spre Roma. Aici sunt preluați sub tutela educațional-formativă a Congregației De Propaganda Fide, locuiesc în Colegiul Grec Sf. Atanasie și Colegiul Urban De Propaganda Fide și studiază filosofia și teologia la universitățile pontificale: Urbaniană și Gregoriană.

Dumitru Tomoni, prof. dr., Liceul Teoretic "Traian Vuia", Făget, jud. Timiș

Adunările generale ale „Astrei” în Banat (1896-1937). Locul și rolul lor în istoria „Astrei” și a mișcării național-culturale din Banat

Rezumat

Prin aria de cuprindere, modul de organizare, numărul și reprezentativitatea participanților, manifestările culturale organizate cu aceste ocazii și prin hotărârile luate, adunările generale au constituit un moment de referință nu numai în complexa activitate a „Astrei”, dar și în orientarea mișcării național-culturale românești din Transilvania și Banat. Constituită din totalitatea membrilor fondatori, pe viață și ordinari, cu drept de vot decisiv și a membrilor onorari și corespondenți cu drept de vot consultativ, adunarea generală era organul suprem al „Astrei”, ce stabilea programul, principalele direcții de acțiune, stabilea principiile programatice și măsurile administrative, aproba proiectul de buget și alegea conducerea permanentă. Ca o recunoaștere a importanței activității despărțămintelor bănățene, conducerea de la Sibiu a organizat în Banat patru adunări generale până în anul 1918 – Lugoj (1896), Băile Herculane (1900), Oravița (1902) și Timișoara (1904) – și trei adunări după Marea Unire – Timișoara (1923 și 1937) și Caransebeș (1930).

Dacă prima adunare, cea de la Lugoj, a fost una dintre cele mai reușite adunări ale „Astrei”, încărcată de semnificații prin extinderea activității și pe teritoriul Banatului, ultima adunare, cea

de la Timișoara din 1937, deși s-a desfășurat într-o perioadă social-politică agitată, în preajma alegerilor parlamentare, a fost una dintre adunările cele mai liniștite din istoria „Astrei“, ultima adunare importantă de după Marea Unire și penultima organizată după modelul consacrat. Nu același lucru se poate spune despre Adunarea de la Caransebeș, indiscutabil una dintre cele mai agitate, disputate și controversate adunări ale „Astrei“. Adunările generale de la Timișoara (1904 și 1923) și Caransebeș au fost și adunări de alegere a președintelui și membrilor Comitetului Central al „Astrei“. Adunările au ocazionat prezența în Banat a unor personalități culturale și politice remarcabile: Ioan Rațiu, Alexandru Mocioni, Vincențiu Babeș, George Pop de Băsești, Partenie Cosma, Iosif Sterca-Șuluțiu, Coriolan Brediceanu, Iuliu Maniu, Valeriu Braniște, Regele Carol al II-lea, Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș, Octavian Goga, Ștefan Ciceo-Pop, Aurel Vlad, Ion Agârbiceanu, Onisifor Ghibu, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir etc. Prin multitudinea problemelor abordate, prin hotărârile luate, prin ecoul avut în epocă și cadrul sărbătoreț de desfășurare, cele șapte adunări ținute de „Astra“ în Banat au constituit momente deosebite în viața „Astrei“, dar și a Banatului.

Carmen Albert, cercet. șt., dr., Muzeul Banatului Montan Reșița

Asociația Culturală din Banat – continuități, discontinuități și tentative de reformare instituțională (1927-1930)

Rezumat

Asociația Culturală din Banat a fost înființată în anul 1919 la Caransebeș de câțiva intelectuali bănățeni, nume celebre ca: Miron Cristea viitorul patriarh, Traian Lalescu, Cornel Corneanu, Sabin Evuțianu, Iosif Iuliu Olariu. Inițial, scopul primordial era susținerea învățământului în limba română prin achiziționarea de manuale românești pentru dotarea școlilor și a învățătorilor, ulterior acțiunea extinzându-se spre întreg domeniul culturii, în timp ajungând să preia multe din obiectivele Astrei: conferințe pe diferite teme, publicarea de materiale pe subiecte de istorie, cultură și educație românească. Mare parte din istoria și activitățile acestei asociații se regăsesc în paginile revistei „Banatul“, care detaliază mai ales realizările și devotamentul membrilor ei. În anul 1926 s-a înființat și la Timișoara această asociație însă era limpede necesitatea reorganizării ei. Procesul a început abia în anul 1929 după adunarea generală din luna martie, când s-a reafirmat obiectivul principal: propagarea culturii naționale fără intervenția factorului politic. Exista însă o presiune din partea Astrei pentru fuziunea prin absorbție ceea ce nu era pe placul tuturor. Nevoia finanțării, a stabilirii unei identități proprii, fără suprapuneri cu alte instituții culturale a generat mai multe momente de confuzie, agravate de orgolii și lipsa de implicare a conducerii asociației. Achiziționarea revistei „Banatul“ de la poetul și publicistul Aron Cotruș, ca organ al asociației nu a rezolvat problema, între timp acumulându-se și datoriile. Vicepreședintele Cornel Groșorean a încercat să prezinte mai multe proiecte de reformare structurală, surse de finanțare, posibilități de extindere, preluarea Caselor Naționale și a Caselor Culturale, însă imobilismul celorlalți membri ai conducerii, a lui Sever Bocu, președintele asociației, politicianismul dominant au creat un mediu nefavorabil, asociația dizolvându-se între timp.

Bokor Zsuzsa, CSII dr., Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale
Cluj-Napoca

“Pacienții maghiari să fie tratați de medici maghiari” - Programele de sănătate publică ale maghiarilor în Transilvania interbelică

Rezumat

Dezamăgiți de politica minoritară maghiară transilvăneană, tânăra generație a elitei din anii 1930 și-a ales noi strategii de construire a comunității. Medicii care au participat la acest proces, au pus bazele unei politici de sănătate publică care se deosebea de programele sociale ale majorității, deoarece acest sistem sanitar s-a proiectat paralel cu programele statului, din surse proprii și la nivel regional. După cum susținea medicul András Nagy, una dintre cele mai importante figuri din această perioadă: „Ne bucurăm de măsurile de sănătate publică ale statului și le folosim cât de mult putem, dar trebuie să spunem că există și o sănătate publică minoritară separată. Separarea este necesară în situația noastră specială”.

Prezentarea mea se concentrează asupra acestor programe și instituții sanitare din perioada interbelică, focusându-mă pe următoarele probleme: Cum putea fi realizată o sănătatea publică fără o politică națională care să o susțină? Cum a contribuit aceste programe la procesele de construcție identitară ale minorității maghiare, cum s-au legat de ethosul de *népszolgálat* sau de tendințele eugenice din perioada interbelică? În final, voi discuta și modul în care mișcările de promovare a sănătății au folosit simbolul copilului și al tineretului și cum au construit în jurul acestuia imaginea unei comunități organice.

Dărăban Alexandru, Drd., Școala Doctorală Istorie și Arheologie a Academiei Române,
Institutul de Istorie ”George Barițiu”

Dr. Laurențiu Oanea – unul dintre notarii Marii Uniri–, în dosarele Securității.

Rezumat

O dată cu instaurarea regimului comunist primii epurați au fost intelectualii, din această pătură făcând parte și marii oameni ai țării care au făcut posibil actul de la 1 Decembrie 1918.

Documentele din propriile arhive ale Securității probează, cu date concrete, că aceasta i-a ținut sub o strictă supraveghere pe toți aceia care au contribuit activ la făurirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 și care au mai trăit în anii comunismului. Printre aceia care au trăit și trecut prin asemenea forme de persecuție a fost Dr. Laurențiu Oanea, unul dintre notarii Marii Uniri, a cărei semnătură se găsește pe principalele documente privind acest mare act pentru țară și națiunea română. Activitatea Securității, în ce-l privea pe Dr. Laurențiu Oanea, s-a materializat în 5 dosare, însumând 584 de pagini.

Un prim dosar este din anii 1938-1939 cu un acest proces care a fost intentat lui Laurențiu Oanea în anii când se instaurase regimul carlist. Tot din această perioadă găsim decupaje din ziare interbelice privind activitatea lui Laurențiu Oanea din acea perioadă, pe tărâm politic și economic. Celelalte 4 dosare privesc viața și activitatea dr. Laurențiu Oanea chiar începând cu anul 1940 și până prin anul 1966. În ele găsim date despre informatorii și agenții infiltrați pe lângă el, date privind numele cadrelor Securității și modul cum procedau aceștia. Sunt date despre cum a fost supravegheată toată familia lui, în special după rămânerea definitivă a fiului cel mare în Franța. Într-unul din dosare se poate vedea corespondența purtată cu Viorel Țilea aflat în Anglia. Surprinzătoare, datorită presiunilor la care a fost supus, este colaborarea avută cu Securitatea, dând el informații și întocmind rapoarte și memorii, în special după vizita făcută fiului său în Franța. În dosare apare și ordinul de clasare a urmăririi lui de către Securitate.

Dr. Laurențiu Oanea născut în anul 1888 în Sângeorzul Românesc, a trecut la cele veșnice la data de 27 martie 1970 în București, supraviețuind într-o lume cu alte valori în care fusese crescut.